

FORSVARETS BYGNINGS- OG ETABLISSEMENTSTJENESTE

FORSVAR FOR NATUREN

SØDRINGKÆR SKYDETERRÆN

TILLÆG TIL DRIFTS- OG PLEJEPLAN **2012-2019**

Titel: Tillæg til drifts- og plejeplan
for Sødringkær Skydeterræn
2012-2019

Udgivet af: Forsvarets Bygnings- og
Etablisementstjeneste 2012

Udarbejdelse: Dansk Jagtakademi,
biolog Niels Kanstrup

Kvalitetssikring: Forsvarets Bygnings- og
Etablisementstjeneste,
forstfuldmægtig Steffen M.
Thomsen

Godkendelse: Forsvarets Bygnings- og
Etablisementstjeneste,
chef for Miljø- og Energiafdelin-
gen Boie Skov Frederiksen

Fotos: Michael Sand og
Dansk Jagtakademi

**Layout og
produktion:** Buchs A/S

ISBN: 978-87-92898-14-2

Internetversion: Tillægget kan findes
i elektronisk format
på www.forsvaret.dk/fbe

INDHOLD

1. RESUMÉ	6
2. INDLEDNING	8
2.1. International naturbeskyttelse på Forsvarets terræner	8
2.2. Natura 2000-tillæg til drifts- og plejeplaner	9
2.3. Natura 2000-tillæg for Sødringkær Skydeterræns arealer	10
3. MÅLSÆTNING	12
3.1. Forsvarets generelle drifts- og plejemålsætninger	12
3.2. Konkrete drifts- og plejemålsætninger for Sødringkær Skydeterræn	13
4. STATUS	16
4.1. Ejendomsoversigt og kortgrundlag	16
4.2. Lovmæssige bindinger og udpegninger	17
4.3. Militæranvendelse	17
4.4. Naturbeskyttelse	17
4.5. Publikumshensyn	23
5. ANALYSE	26
5.1. Evaluering af gennemført og igangværende plejes betydning for Natura 2000	26
5.2. Analyse af ny indsats	26
6. MODELLER	28
6.1. Lysåben natur	28
6.2. Publikumshensyn	30
7. AKTIVITETER	32
7.1. Lysåben natur	32
7.2. Afgræsning	32
7.3. Publikumshensyn	32
7.4. Militær adgang	33
7.5. Monitering	33
8. REFERENCER	34
9. BILAG	36
9.1. Retningslinjer for Forsvarets anvendelse af skyde- og øvelsesterræner	36
9.2. Gennemgang af udpegningsgrundlag	37

1. RESUMÉ

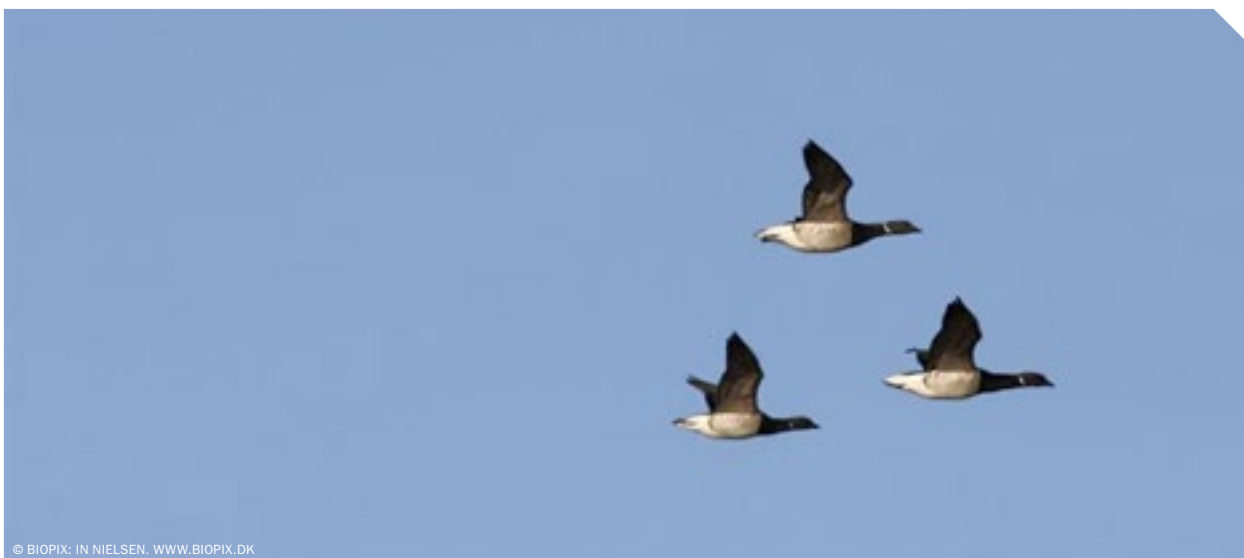
Forsvaret ejer og bruger en række skyde- og øvelses-terræner landet over. Samlet er ca. halvdelen af disse områder udpeget som Natura 2000-områder og dermed underlagt de statslige Natura 2000-planer og målsætningen og indsatsprogrammet heri. Forsvaret varetager selv planlægningen, hvilket sker igennem drifts- og plejeplaner eller tillæg til eksisterende planer.

Nærværende er et tillæg til drifts- og plejeplanen for Sød-ringkær Skydeterræn og gælder således planlægningen for Natura 2000-område nr. 14 Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord (Habitatområde nr. 14 og Fuglebe-skyttelsesområder nr. 2 og nr. 15). Natura 2000-området dækker ca. 72.000 ha, hvoraf størstedelen er lavvandede fjord- og kystområder, hvortil kommer en række af de tilgrænsende strandengsarealer. Her bidrager Sød-ringkær Skydeterræn med ca. 15 ha, hvor naturtypen alene er strandeng. Sød-ringkær Skydeterræns arealer indgår des-uden som en del af levestedet for en række de udpegede dyrearter, herunder både yngle- og trækfugle samt spæt-tet sæl og odder. Hertil kommer en række Bilag IV-arter.

Samtidig er Sød-ringkær Skydeterræn af betydning for Forsvarets personeluddannelse, og der forudses et frem-tidigt anvendelsesbehov på niveau med det nuværende. Den hidtidige drifts- og plejeindsats er evalueret i forhold til opfyldelsen af Natura 2000-målene, og Forsvaret vur-derer overordnet, at fortsat pleje i form af slåning kom-bineret med, at grøftesystemet ikke vedligeholdes vil kunne bidrage til at opnå Natura 2000-målene. Dette vil ydermere sikre målopfyldelsen og områdets økologiske funktionalitet for Bilag IV-arterne.

Forsvaret konkluderer, at den planlagte plejeindsats kan kombineres med en opretholdelse af Sød-ringkær Skydeterræn som uddannelsessted, når der sikres fort-sat militær adgang og brug af arealer, der indgår i den fremtidige naturpleje. Når det gælder publikum, refererer plantillægget i alle henseender til de vilkår, der er fast-sat i den relativt nye drifts- og plejeplan.

Plantillægget er vedtaget juni 2012 og et resumé tilgår Randers kommune og Naturstyrelsen.

© BIOPIX: IN NIELSEN. WWW.BIOPIX.DK

2. INDLEDNING

Dette afsnit omhandler Forsvarets implementering af Natura 2000-planlægningen igennem drifts- og plejeplaner eller tillæg til disse. Det omhandler planprocessen og beskriver planlægningens formål, målgruppe og omfang. Endelig giver det en introduktion til Natura 2000-planlægningen konkret på Sødtringkær Skydeterræns arealer.

2.1. International naturbeskyttelse på Forsvarets terræner

Forsvaret er som dansk myndighed direkte forpligtet af den internationale lovgivning på naturbeskyttelsesområdet, herunder reglerne i EU's direktiver, hvoraf Fuglebeskyttelsesdirektivet fra 1979 og Habitatdirektivet fra 1992 spiller en central rolle i beskyttelse og bevarelse af biodiversiteten. Forsvarets skyde- og øvelsesterræner udgør ca. 33.000 ha, hvoraf ca. halvdelen er udpeget som Natura 2000-område. Af dette areal udgør ca. halvdelen egentligt udpegede naturtyper, hvor det særligt er de lysåbne, våde og næringsfattige typer, Forsvaret råder over og forvalter. Mange af disse er i dag generelt truede som følge af fragmentering, næringsstofpåvirkning, tilgroning m.v., og tilsvarende er mange af de arter, som er tilknyttet naturtyperne, beskyttelseskrævende. Forsvaret har dermed en forpligtelse til at iværksætte en aktiv forvaltning og plejeindsats, der sikrer naturtyper og arter i en gunstig bevaringsstatus, og samtidig tilgodese de krav, der stilles til Forsvarets terræner som uddannelsessteder for militære enheder.

2.1.1. Natura 2000-planlægningen i Danmark

Danmark har som en del af implementering af international naturbeskyttelseslovgivning besluttet at gennemføre særlig planlægning for områder udpeget efter EU's Habitatdirektiv og Fuglebeskyttelsesdirektiv samt Ramsarkonventionen, de såkaldte Natura 2000-områder. Områderne er udpeget for at bevare naturtyper og levesteder for vilde plante og dyrearter, som er sjældne, truede eller karakteristiske for EU-landene. Naturtyperne og arterne repræsenterer vigtige, bevaringsværdige dele af europæisk natur.

For hvert Natura 2000-område er der jf. Miljømålsloven udarbejdet en statslig *Natura 2000-plan*, som på grundlag af en basisanalyse fastlægger en målsætning og et indsatsprogram for området. Begge er bindende. Natura 2000-planen omfatter en periode på 6 år (2009-2015), hvorefter den skal afløses af en ny plan. For fredskovspligtige skove er planperioden 12 år.

Efter den endelige vedtagelse af Natura 2000-planen udarbejder kommunerne en handleplan for, hvordan de vil realisere indsatsen. Naturstyrelsen varetager planlægningen for skovnaturtyper og marine områder. For offentligt ejede arealer kan den offentlige lodsejer gennem fx drifts- og plejeplaner selv forestå Natura 2000-planlægningen.

2.1.2. Natura 2000-planlægning på Forsvarets arealer

Ca. 60 af Forsvarets skyde- og øvelsesterræner, heraf 20 større områder, indgår i Natura 2000-netværket, og Forsvarets nuværende aktiviteter, herunder både militære aktiviteter og de driftsmæssige aktiviteter, der resulterer i en given naturtilstand, skal her vurderes. På dette grundlag skal Forsvaret gennemføre passende foranstaltninger med henblik på at undgå forringelse af beskyttede naturtyper og levesteder for arter. Ydermere skal Forsvaret træffe passende foranstaltninger med henblik på at undgå forstyrrelse af de arter, for hvilke områderne er udpeget, for så vidt disse forstyrrelser har betydelige konsekvenser for opnåelse af bevaringsmålsætningen for de beskyttede arter. Den generelle bevaringsmålsætning for Natura 2000-områderne er at sikre eller genoprette en

gunstig bevaringsstatus for de arter og naturtyper, som områderne er udpeget for at beskytte.

Til vurdering af indsatsen anvender Forsvaret Natura 2000-planerne, der på grundlag af basisanalyser udarbejdet af de tidligere amter og miljøcentre identificerer trusler, der i planerne angives som aktuelt forekommende og konkrete påvirkningsfaktorer, der enkeltvis eller i samvirkning vil kunne forhindre, at naturtyperne og arterne opnår gunstig bevaringsstatus. Forsvaret opfatter Natura 2000-planerne som "screeninger", der identificerer alle aktuelle trusler. Ud fra dette vurderer Forsvaret mulighederne for at bidrage til en indsats og gennemfører igennem sin planlægning konkrete aktiviteter, der kan imødegå de oplistede trusler. Forsvaret iværksætter ikke yderligere vurdering af betydningen af igangværende militære eller andre aktiviteter i forhold til naturtyper og levesteder, men vil, i det omfang der i planperioden eventuelt bliver opmærksomhed om nye temaer, forholde sig hertil.

Siden 1991 er der for 44 af Forsvarets skyde- og øvelsesterræner udarbejdet drifts- og plejeplaner med henblik på at opnå en tilfredsstillende balance mellem behovet for nødvendig uddannelse og træning af enheder under realistiske vilkår og hensynet til naturbeskyttelse og rekreative interesser. For 18 af de terræner, der har Natura 2000-udpegninger, foreligger der drifts- og plejeplaner, i nogle tilfælde nye og i andre tilfælde ældre eller udløbne planer. Det er besluttet, at drifts- og plejeplanerne anvendes som redskab til opfyldelse af Forsvarets forpligtelse til planlægning inden for Natura 2000-områderne og andre aspekter af implementering af international naturbeskyttelseslovgivning. Teknisk sker dette ved, at Forsvaret indarbejder Natura 2000-planlægningen i drifts- og plejeplanerne på lige fod med øvrige formelle forskrifter, hvilket vil ske i forbindelse med den løbende revision af eksisterende drifts- og plejeplaner eller ved udarbejdelse af nye. I tilfælde, hvor der foreligger relativt nye drifts- og plejeplaner, vil Natura 2000-planlægningen sikres gennem tillæg til disse. På større lejede arealer tager udlejer eller kommunen initiativ til Natura 2000-planlægningen. Forsvaret vil her være en central samarbejdspartner.

For en række af Forsvarets små arealer, fx fyr, udkigsstationer eller depoter, vil Natura 2000-planlægningen overlades til kommunen i samarbejde med Forsvarets lokale repræsentation.

Nærværende plantillæg er et tillæg til Sødringkær Skydeterræn. Drifts- og plejeplan 2005-2019 (Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen, og Hjemmeværnskommandoen, 2005). Det vedrører Natura 2000-planlægning for Natura 2000-område Nr. 14 Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord (Miljøministeriet, By- og Landskabsstyrelsen, 2011), der omfatter hele skydeterrænet.

2.1.3. Særligt beskyttede arter

I henhold til Habitatdirektivets artikel 12 skal der gennemføres særlige foranstaltninger for at beskytte arter på direktivets bilag IV. Dette gælder uafhængigt af Natura 2000-områdeudpegningen. Forsvarets terræner repræsenterer vigtige levesteder for en stor del af de danske Bilag IV-arter, hvilket stiller krav til forvaltningen på terrænniveau. Dette element vil generelt være indarbejdet i drifts- og plejeplanerne eller søgt håndteret i forbindelse med udarbejdelse af Natura 2000-tillæg hertil.

2.2. Natura 2000-tillæg til drifts- og plejeplaner

Natura 2000-tillæg til drifts- og plejeplaner beskrives mere detaljeret i det følgende.

2.2.1. Formål

Formålet med Natura 2000-tillæg svarer til formålet med "moder"-drifts- og plejeplanerne, der er at sikre et bindende dokument, der

- beskriver de militære, naturbeskyttelses- og driftsmæssige målsætninger, der knytter sig til et givet terræn,
- fremlægger en status for terrænets værdier og anvendelse,
- foretager en analyse af, hvordan målsætningerne bedst tilgodeses og forenes,
- fastlægger modeller og konkrete aktiviteter for forvaltningen i den pågældende planperiode, og
- sikrer ejerskab blandt såvel interne som eksterne bi-dragydere igennem inddragelse i tilblivelsesprocessen.

Den primære målgruppe for drifts- og plejeplaner er den stedlige, forvaltende militære myndighed, der har ansvaret for den daglige drift af terrænet og implementering af drifts- og plejeplaner, samt de militære brugere. Hertil kommer øvrige myndigheder, frem for alt kommunen, som med planerne opnår et solidt og veldokumenteret udgangspunkt for administrationen af lovgivning på terrænerne, særligt lovgivning om planlægning, miljømål, naturbeskyttelse og vandløb. Endelig er planerne rettet mod befolkningen, herunder ikke mindst lokale interessenter, der ønsker at anvende terrænerne til fritidsformål. Planerne er nærmere beskrevet i Bestemmelse for drifts- og plejeplaner (FBE, 2011a).

2.2.2. Proces for plan og plantillæg samt planperiode

Drifts- og plejeplaner for Forsvarets terræner er hidtil udarbejdet i et samarbejde mellem Forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen og med inddragelse af offentligheden igennem en høringsprocedure. Fremover vil nye planer, planrevisioner og tillæg til eksisterende planer udarbejdes af Forsvaret med inddragelse af relevante interessenter, herunder især kommunerne, Naturstyrelsen, centrale interesseorganisationer samt relevante nabo-lodsejere. Indsatsprogrammet til opfyldelse af Natura 2000-forpligtelserne skal ikke gennemgå en godkendelsesproces som sådan, men evalueres igennem en ny basisanalyse foretaget af Naturstyrelsen ved Natura 2000-planperiodens udløb. Første planperiode er 2009-2015. Denne evaluering kan således medføre, at drifts- og plejeplaner eller tillæg hertil skal revideres i 2015 eller umiddelbart efter.

Eksisterende drifts- og plejeplaner kan efter en særlig procedure ændres i planperioden. Natura 2000-tillæg er ikke at opfatte som en ændring til drifts- og plejeplanen, men som et supplement. I det omfang tillægget indebærer, at en konkret indsats fastsat i drifts- og plejeplanen påvirkes eller ændres væsentligt, vil dette fremgå eksplícit af tillægget.

2.2.3. Omfang af Natura 2000-tillæg til drifts- og plejeplaner

Natura 2000-tillæg har som hovedsigte at implementere forpligtelser i forhold til de konkrete Natura 2000-områder og vil derfor primært være rettet mod planlægning

på de arealer, der på det enkelte terræn ligger indenfor et Natura 2000-område. Her omfatter tillægget de aktiviteter, der har relevans i forhold til trusler, indsatsprogram og mulige virkemidler beskrevet i Natura 2000-planen, og hvor Forsvaret som myndighed er forpligtet til at gennemføre en aktiv indsats, der sikrer en gunstig bevaringsstatus for naturtyper og arter.

Tillægget omfatter desuden en indsats med henblik på sikring af gunstig bevarelsesstatus for en række særligt beskyttede arter (Bilag IV), hvor indsatsen skal ske uafhængig af områdeudpegninger. Her kan det omfatte arealer udenfor Natura 2000-området. Det samme gør sig gældende, når en specifik planlægning for arealer udenfor Natura 2000-området har en hensigtsmæssig funktion i opfyldelsen af målene for Natura 2000-området. For sikringen af Bilag IV-arter, herunder også på arealer udenfor Natura 2000-områderne, sigter tillægget primært på, at aktiviteter ikke forringer bevaringsstatus. Det beskriver således ikke nødvendigvis en aktiv plejeindsats for disse arter, men tilstræber at bevare områdernes økologiske funktionalitet.

Endelig kan tillæg omfatte en række yderligere temaer, som siden drifts- og plejeplanens vedtagelse har vist sig aktuelle i forhold til planlægningen, og hvoraf nogle har direkte sammenhæng med forvaltningen af internationalt prioriterede naturtyper og arter.

2.3. Natura 2000-tillæg for Sødringkær Skydeterræns arealer

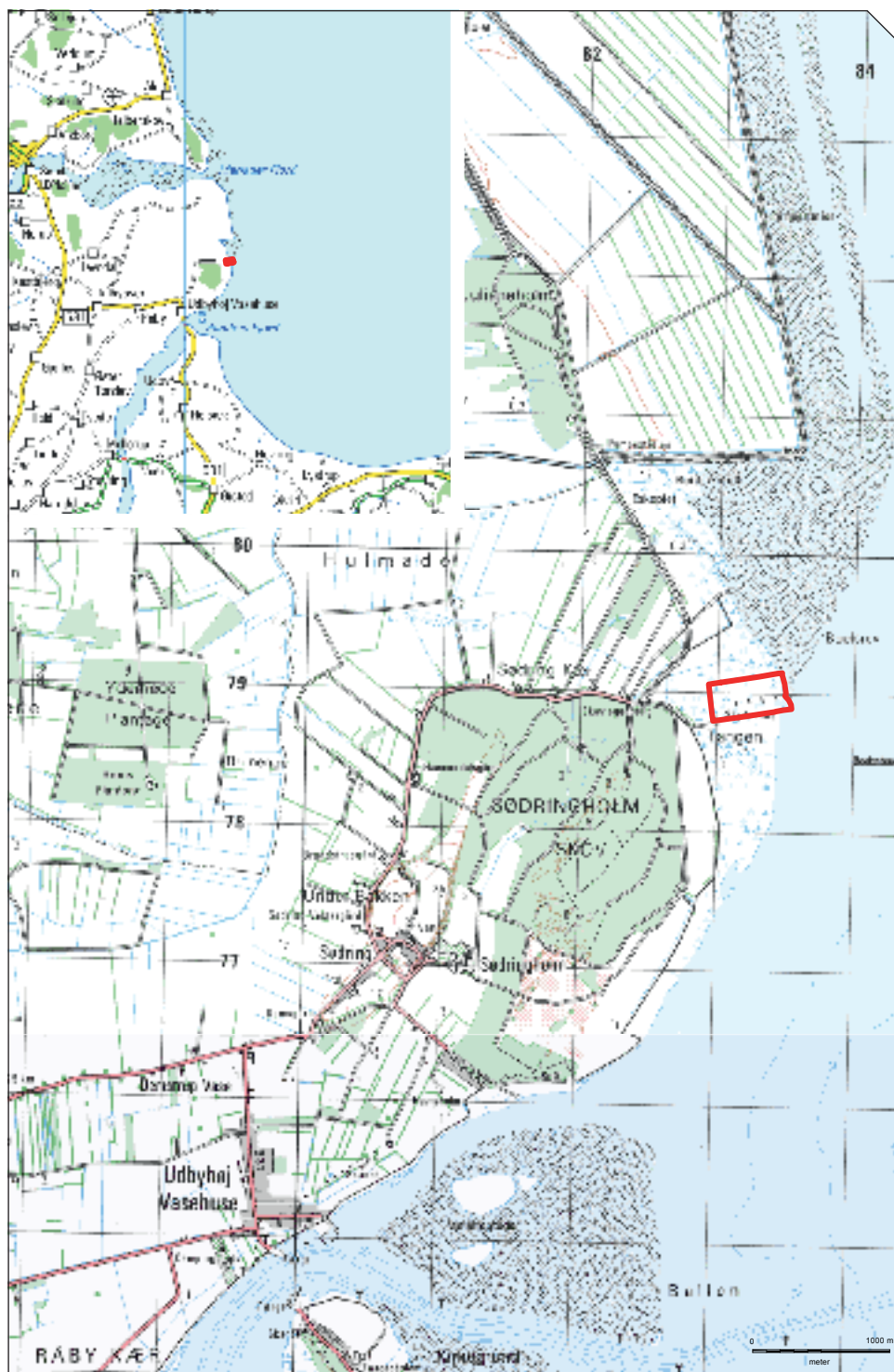
I 2005 gennemførtes en drifts- og plejeplan for Sødringkær Skydeterræn i et samarbejde mellem Skov- og Naturstyrelsen og Hjemmeværnskommandoen. Planen gælder for en 15-årig periode (2005-2019) og kan løbende ændres, såfremt der er behov for og enighed herom jf. planens afsnit 2.3.

Natura 2000-område nr. 14 er på godt 72.000 ha, hvori Sødringkær Skydeterræn indgår med 15 ha. På baggrund af, at drifts- og plejeplanen for Sødringkær Skydeterræn er forholdsvist nyiværksat, er det besluttet at udarbejde nærværende tillæg til planen. Formålet med tillægget er at supplere den eksisterende drifts- og plejeplan, så der

opnås et tilstrækkeligt grundlag for Natura 2000-planlægningen. Ud over Natura 2000 indeholder tillægget planlægning for beskyttelse af Bilag IV-arter på terrænet.

Tillægget gælder perioden 2012-2019 og vil ved Natura

2000-planens udløb i 2015 blive evalueret og evt. revideret. Det er udarbejdet af Forsvaret og tilgår Randers kommune og Naturstyrelsen i resume, jf. Bekendtgørelse om kommunalbestyrelsernes Natura 2000-handleplaner.

Sødringkær Skydeterræn, der er på 15 ha, ligger helt ud til Kattegat imellem Mariager og Randers Fjord.

3. MÅLSÆTNING

Dette afsnit beskriver indledningsvist Forsvarets generelle driftsmålsætninger, som overføres på de konkrete driftsmålsætninger for Sødringkær Skydeterræn under særlig hensyn til Natura 2000-forpligtelserne. Disse har fungeret som et arbejdsredskab under tillæggets udarbejdelse og er i den færdige form bestemmende for den fremtidige drift og pleje af terrænet, der repræsenterer indsatsen for at nå Natura 2000-målene. Målsætningerne er opstillet og fordelt på en række strategiske, taktiske og operationelle mål indenfor emnerne militæranvendelse, naturbeskyttelse og publikumshensyn. Målene er indbyrdes forbundet fra det overordnede og langsigtede til det konkrete og kortsigtede.

3.1. Forsvarets generelle drifts- og plejemålsætninger

Målsætningen for driften af Forsvarets arealer er sammensat af mål for militær anvendelse, naturbeskyttelse og publikumshensyn. Disse forskelligartede mål er konkretiseret og prioriteret i drifts- og plejemålsætningerne for de enkelte terræner. De generelle og langsigtede drifts- og plejemålsætninger hidrører fra en række af Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjenestes bestemmelser, der i planlægningsprocessen er udmøntet til en række arealspecifikke og kortsigtede drifts- og plejemålsætninger for de enkelte arealer.

3.1.1. Militær anvendelse

Arealerne på Forsvarets skyde- og øvelsesterræner anvendes af alle militære enheder og øvrige myndigheder, der indgår i Totalforsvaret, til uddannelse, så enhederne kan nå de uddannelsesmål, som deres indsættelse kræver. Herunder kan der stilles arealer til rådighed for udenlandske enheder. Arealerne skal derfor fremstå så varierede som muligt, så de over tid indeholder de terræntyper, der er behov for til militære uddannelser.

3.1.2. Naturbeskyttelse

Terrænerne udgør i kraft af mange års ekstensiv drift og målrettet naturpleje nogle af de bedst bevarede naturområder i Danmark. Mange terræner er helt eller

delvist udpeget som naturarealer af international betydning med krav om en aktiv indsats for at sikre gunstig bevarelsesstatus for særligt udpegede naturtyper og arter, bl.a. gennem en indsats mod truslerne herunder næringsstofberigelse, tilgroning, u hensigtsmæssig hydrologi og invasive arter. Hertil kommer, at der på alle terræner potentielt forekommer arter, der kræver særlig beskyttelse fx odder, danske arter af flagermus, visse krybdyr- og paddearter samt insekter. Yngle- og rastepladser for dyr og planter omfattet af Habitatdirektivets bilag II og IV er endvidere beskyttet ifølge Naturbeskyttelseslovens § 29 a og § 29 b. Ifølge Naturbeskyttelseslovens § 52 er offentlige myndigheder endvidere forpligtet til at sikre en god plejetilstand på en række beskyttede naturtyper på offentlige arealer. Forsvarets arealer rummer ydermere andre væsentlige samfundsmæssige værdier i form af fortidsminder og andre kulturspor, som skal beskyttes.

3.1.3. Publikumshensyn

Hovedparten af Forsvarets terræner er tilgængelige for civilt publikum, når arealerne ikke anvendes til militær uddannelse. De skal derfor kunne være rammen om gode oplevelser i forbindelse med såvel organiseret som uorganiseret brug. Publikums adgang skal kanaliseres hensigtsmæssig i forhold til militære aktiviteter og faciliteter samt naturområder og arter, der kræver særlig beskyttelse mod forstyrrelser.

Det østgående spor fra skydehuset til skiveområdet skal vedligeholdes løbende.

3.2. Konkrete drifts- og plejemålsætninger for Sødbringær Skydeterræn

De kort- og langsigtede målsætninger for Natura 2000-indsatsen på Sødbringær Skydeterræn er sammensat af en række strategiske, taktiske og operationelle mål. De strategiske mål udtrykker de langsigtede mål for den fremtidige drift. De taktiske mål tager udgangspunkt i den kommende planperiode og er kontrollerbare på periodeniveau. De operationelle mål udgør de mest handlingsorienterede mål, der i lighed med de taktiske mål også er kontrollerbare. I særdeleshed taktiske og operationelle mål vil på sigt indgå i evalueringen af planlægningens målopfyldelse.

Samlet set tjener de taktiske mål til opfyldelse af de strategiske mål, ligesom de operationelle mål skal sikre opfyldelse af de taktiske mål. Ved hjælp af denne struktur er de strategiske, taktiske og operationelle mål sammenkoblede i nedenstående skemaer for at tydeliggøre den røde tråd gennem drifts- og plejeplanens dispositioner fra det overordnede til det konkrete niveau.

3.2.1. Militære mål

Det er et grundlæggende mål at bevare Sødbringær Skydeterræn som et velfungerende uddannelsessted til skydeformål med de samme muligheder som i dag. Målene

Strategisk	Taktisk	Operationel
Sødbringær Skydeterræn er et militært skydeterræn og bruges fortsat som sådant og udvikles til at opfylde Totalforsvarets uddannelsesmæssige behov på lang sigt.	Sødbringær Skydeterræns rammer for typerne af nuværende aktiviteter: Introduktionsskydning på traditionel 100-300 meter-bane er som minimum bevaret.	Eksisterende spor fra skydehuset til standpladser og skiveområde udbedres løbende.

opstilles med henvisning til strateginotatet for Sødringkær Skydeterræn (Hjemmeværnskommandoen, 2009).

3.2.2. Mål for naturbeskyttelse

Målene for naturbeskyttelse er primært affødt af Natura 2000-planens konkrete målsætning for naturtyper og arter. De opfyldes altovervejende igennem pleje af strandengen igennem slåning/afgræsning. Dette vil tilgodese

bevaringsstatus for naturtypen 1330 Strandeng. 2 Bilag IV-arter tilgodeses tildels igennem ovenstående.

De taktiske og operationelle mål er grupperet i en rækkestruktur, hvor inddelingen bygger på de projekter, der kendetegner de operationelle mål. Dette er valgt for at give et bedre overblik.

Strategisk	Taktisk	Operationel
Sødringkær Skydeterræn bidrager i videst muligt omfang til sikring af Natura 2000-område Nr. 14's økologiske og landskabelige integritet. Naturtyper og arter skal have en gunstig bevaringsstatus. For odder, der er vurderet til gunstig prognose, skal udviklingen være stabil eller i fremgang. For 1330 Strandeng, der er vurderet til naturtilstandsklasse II og III og ugunstig prognose, skal udviklingen i naturtilstand være i fremgang, således at der opnås naturtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed dertil. Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det.	1330 Strandeng: Plejeindsats til sikring af 13,4 ha strandeng i lav og lysåben tilstand gennemføres. Odder: Vilkår på terrænet (14,9 ha) må ikke forringes.	Afgræsning gennemføres fra 2013 (13,4 ha). Rydning af gammelt granhegn i 2012 (0,5 ha). Forstyrrelser fra offentlig adgang reguleres igennem kanalisering uden om terrænet (14,9 ha).
Bilag IV-arter sikres i gunstig bevaringsstatus.	Bilag IV-arter: Levevilkår for odder og strandtudse bevares og forbedres.	Forstyrrelse fra offentlig adgang kanaliseres uden om terrænet. Vandstandsforhold på terrænet sikres mindst som nuværende.

3.2.3. Mål for publikumshensyn

Strategisk	Taktisk	Operationel
Sødringkær Skydeterræns naturarealer anvendes rekreativt af offentligheden under hensyn til militære og naturbeskyttelsesmæssige interesser.	Offentlig adgang til hele Sødringkær Skydeterræn sikres efter nuværende regler. Færdsel kanaliseres vest om terrænet ved stianlæg. Publikumshensynet prioriteres igennem foldere og andet informationsmateriale rettet mod besøgende.	Der opstilles informationsstandere ved indkørslen til arealet i 2013. Der opsættes aflåst bom ved indkørslen til terrænet i 2013. Der udgives publikumsfolder om terrænet i 2013.

Forskellen på den ugræssede og den græssede strandeng er åbenlys.

4. STATUS

Dette afsnit giver en status med hovedvægt på forhold, der har relevans for Natura 2000 på Søndringkær Skydeterræn ved planperiodens start. Hovedvægten lægges på beskrivelse af tilstanden inden for den del af Natura 2000-området, der hører til Søndringkær Skydeterræn, dog således at der sker en afvejning af betydningen af dette i forhold til tilstanden i det øvrige Natura 2000-område. Hertil kommer en status for Bilag IV-arter i terrænet som helhed, for skovdrift m.v. Der gives indledningsvis en summarisk beskrivelse af terrænet og dets historie.

Udarbejdelse af dette afsnit bygger på et bredt grundlag af data og information, herunder oplysninger fra den eksisterende drifts- og plejeplan for Søndringkær Skydeterræn, Danmarks Miljødata, Miljøministeriets portal om vand- og naturplaner, Natura 2000-planen med tilhørende basisanalyser. Hertil kommer værdifuld information fra lokale enkeltpersoner og institutioner. Hovedparten er publiceret eller på anden måde offentligt tilgængeligt. Der henvises overordnet til drifts- og plejeplanen og i øvrigt til Forsvarets Bygnings- og Etablisementstjenestes hjemmeside der kan findes via www.forsvaret.dk.

Søndringkær Skydeterræn ligger nord for udløbet af Randers fjord i Kattegat, umiddelbart øst for Søndringholm Skov. Terrænet er en lille del af et stort, naturskønt strandengsområde. Strandengen på selve skydeterrænet er velbevaret, bl.a. med en veludviklet vegetationszoner og uregulerede tidevandsloer. Området har en stor botanisk betydning, og det er af stor interesse, at det sammenhængende strandengsområde med marskagtigt præg ud for Søndringholm Skov bevares af hensyn til den karakteristiske vegetation.

4.1. Ejendomsoversigt og kortgrundlag

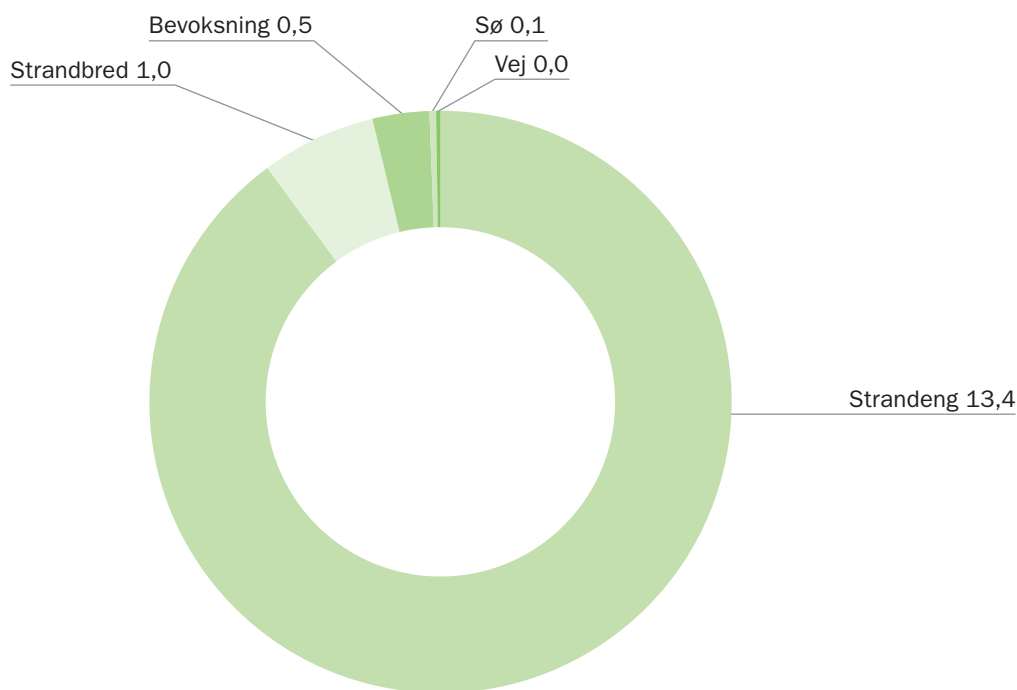
Ejendomsforhold på Søndringkær Skydeterræn er grundlæggende beskrevet i drifts- og plejeplanen.

På terrænet er der flere småsøer.

4.1.1. Arealanvendelse

Søndringkær Skydeterræn omfatter 15,0 ha. Der er fortrinsvis tale om strandeng. Arealanvendelsen fremgår af Figur 4-1.

Figur 4-1. Arealanvendelse på Sødtringkær Skydeterræn. Tal angiver areal i ha.

4.1.2. Kortgrundlag og -materiale

Al kortmateriale foreligger centralt og lokalt hos Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste i digital form og opdateres løbende. Dette materiale ligger til grund for udarbejdelse af de kort, der følger plantillægget både som indstik i den trykte version og som bilag til den elektroniske version af tillægget. Der er tale om to korttyper, dels et grundkort som viser status for arealanvendelsen på plantidspunktet (2011). I princippet medtages alt af betydning for drifts- og plejeplanlægningen, herunder administrative bindinger i form udpegninger, fredninger etc. Dette kort anvendes som grundlag for aktivitetskortet, der angiver de delområder, hvor der iværksættes konkrete tiltag. Aktivitetskortet er parallelt til aktivitetsafsnittet (Kapitel 7) udarbejdet for alle planlagte aktiviteter på terrænet, herunder også de, der hidrører fra den overordnede drifts- og plejeplan. Kortene er forsynet med signaturforklaring samt en angivelse af målestoksforholdet.

4.2. Lovmæssige bindinger og udpegninger

Drifts- og plejeplaner gennemgår alle lovmæssige rammer for planlægningen på de enkelte terræner. Nærværende tillæg baseres primært på de forskrifter, der har direkte reference til Natura 2000-planlægningen. De er gennemgået summarisk i Tabel 4-1.

4.3. Militæranvendelse

Sødtringkær Skydeterræn anvendes til følgende typer af Hjemmeværnets grunduddannelse: Enkeltmandsskydning, funktionsskydning samt enhedsuddannelse på gruppeniveau. Desuden anvendes skydebanen af Politiet, Råby Jagtforening samt Skyttekreds 1. Der er fastsat maksimalt 37 skydedage om året jf. den gældende miljøgodkendelse fra august 2001.

4.4. Naturbeskyttelse

Dette afsnit omhandler kun de emner, der er centrale for tillægget, dvs. forhold vedrørende Natura 2000, Bilag IV-arter samt publikumshensyn. Med hensyn til en

nærmere beskrivelse af øvrige aspekter af naturbeskyttelsen og naturværdierne på Sødbringkær Skydeterræn henvises til drifts- og plejeplanen.

4.4.1. Natura 2000

Hele Sødbringkær Skydeterræns areal er omfattet af Natura 2000-område nr. 14 Ålborg Bugt, Randers Fjord og

Mariager Fjord. Der er tale om et areal på 15 ha, hvilket udgør en meget begrænset del af det samlede Natura 2000-areal, der er på over 72.000 ha. Der lægges derfor i det følgende *ikke* vægt på en bred beskrivelse af hele Natura 2000-områdets naturtyper og arter, men alene på de, der er repræsenteret på Sødbringkær Skydeterræn, og som har relevans for en indsats på terrænet.

Forskrift	Bindinger i resume
Ramsarkonventionen (1971)	Tilknyttede lande udpeger vådområder af international betydning (Artikel 2).
EF-Fuglebeskyttelsesdirektivet (79/409 EØF).	Medlemsstater udlægger særligt beskyttede områder for fugle arter på Bilag I (Artikel 4.1) og trækfugle (Artikel 4.2).
EU-Habitatdirektivet (92/43 EØF)	Medlemsstater opretter særlige bevaringsområder for naturtyper (Bilag I) og arter (Bilag II) (Artikel 3). Medlemsstater træffer passende foranstaltninger for at undgå forringelse af naturtyperne og levestederne for arterne i de særlige bevaringsområder samt forstyrrelser af de arter, for hvilke områderne er udpeget, for så vidt disse forstyrrelser har betydelige konsekvenser for dette direktivs målsætninger (Artikel 6.2). Planer eller projekter, der kan påvirke et bevaringsområde væsentligt, skal vurderes med hensyn til deres virkninger på lokaliteten under hensyn til bevaringsmålsætningerne for denne (Artikel 6.3). Medlemsstater sikrer streng beskyttelse for visse arter (Bilag IV) (Artikel 12).
Lov om miljømål m.v. for vandforekomster og internationale naturbeskyttelsesområder (Miljømålsloven LBK nr. 932 af 24/09/2009).	Miljøministeren udpeger og iværksætter planlægning for ovennævnte områder, samlet benævnt Natura 2000.
Bekendtgørelse om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter ("Habitatbekendtgørelsen", Bek. nr. 408 af 01/05/2007)	Bevaringsmålsætningen for Natura 2000-områderne er at sikre eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for de arter og naturtyper, områderne er udpeget for. 246 områder i Danmark udgør Natura 2000. I Danmark er 60 naturtyper, 84 fugle- og 35 øvrige dyrearter samt 12 plantearter relevante for udpegning af Natura 2000. 36 dyrearter samt 7 plantearter (Bilag IV) sikres streng beskyttelse. Sødbringkær Skydeterræn indgår i Natura 2000-område nr. 14 Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord (Habitatområde H 14, Fuglebeskyttelsesområde F 15), der som udpegningsgrundlag har 33 naturtyper, 16 fuglearter, 2 pattedyrarter, 3 fiskearter og 1 planteart. Heraf spiller Sødbringkær Skydeterræn en rolle for én naturtype (strandeng) og én art (odder) 2 Bilag IV-arter (odder og strandtudse) formodes at være på Sødbringkær Skydeterræn eller i umiddelbar nærhed.
Bekendtgørelse om administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter for så vidt angår Forsvarets aktiviteter (Bek. nr. 1458 af 14/12/2010).	Bekendtgørelsen pålægger jf. Habitatdirektivets Artikel 6 Forsvaret at træffe passende foranstaltninger med henblik på at undgå forringelse af beskyttede naturtyper og levesteder for arter samt sikre konsekvensvurdering af nye eller ændrede planer og projekter, der ikke i medfør af anden lovgivning er underlagt krav om forudgående tilladelse og vurdering af aktiviteten. Pålægger desuden Forsvaret streng beskyttelse af Bilag IV-arter.

Tabel 4-1. Lovgivning og bindinger, der ligger til grund for Natura 2000-planlægningen.

4.4.1.1. Natura 2000-området

Natura 2000-området og dets naturindhold er nærmere beskrevet i Natura 2000-planen og tilhørende dokumenter (basisanalyse m.v.), der beskriver områdets naturværdier med fokus på de udpegede naturtyper og arter, deres tilstand, bevaringsstatus, trusler m.v. Tilstand skal opfattes som en beskrivelse af det aktuelle naturindhold. Bevaringsstatus for naturtyper og arter er der imod et udtryk for, hvordan tilstanden vil være i fremtiden, hvis der ikke sker ændringer i udnyttelsen og de eksisterende trusler. Bevaringsstatus er således en prognose for arternes og naturtypernes udviklingsretning. Prognosen for de kortlagte naturtyper er bestemt ud fra deres natur-/skovtilstand og de aktuelle trusler og inddeles i gunstig eller ugunstig prognose. Naturtyper i tilstandsklasse I (høj tilstand) eller II (god tilstand) har en gunstig prognose, hvis det vurderes, at tilstanden også kan opretholdes på langt sigt. For ikke-kortlagte naturtyper og alle arter er prognosen baseret på den bedste, tilgængelige viden. Her benyttes begreberne vurderet gunstig, vurderet ugunstig og ukendt prognose. Trusler er at opfatte som de forhold, der forhindrer naturtyper og arter i at opretholde eller udvikle sig i retning af en gunstig bevarelsesstatus.

Natura 2000-området er landets længste. De fleste steder er det begrænset til kun at omfatte havområdet og det marine forland. I den nordlige del strækker området sig langs den jyske østkyst over store, lavvandede kystarealer med vigtige levesteder for fisk og især fugle. Den marine fauna henregnes til Lavtvands-samfundet, og der har i området været udbredte og tætte bestande af ålegræs ud til ca. 11 m's vanddybde. Ålegræsset optræder i dag kun i små bestande og overvejende kystnært. Kysten er karakteriseret af et udstrakt system af revler, barrierer og enkelte småøer. På enkelte strækninger har kysten ved lavvande nærmest karakter som en vade, hvor det øverste sediment består af finkornet og let dyndet mate-

riale. Mod syd omfatter Natura 2000-området en større fladvandet del af Kattegat, det yderste af Mariager Fjord og Randers Fjord og det helt havnære kystlandskab.

4.4.1.2. Udpegningsgrundlaget

Udpegningsgrundlaget for Habitatområder nr. 14 og Fuglebeskyttelsesområde nr. 15 er 33 naturtyper, 16 fuglearter, 2 pattedyrarter, 3 fiskearter og 1 planteart. Kun en meget begrænset del heraf (alene strandeng og odder) er repræsenteret og kortlagt i Sødringkær Skydeterræn. Tabel 4-2 angiver arealet af kortlagte naturtypearealer på Sødringkær Skydeterræn jf. Natura 2000-planen.

Det formodes, at odder forekommer på skydeterrænet, men der er ingen dokumentation for hyppighed/bestandsstørrelse.

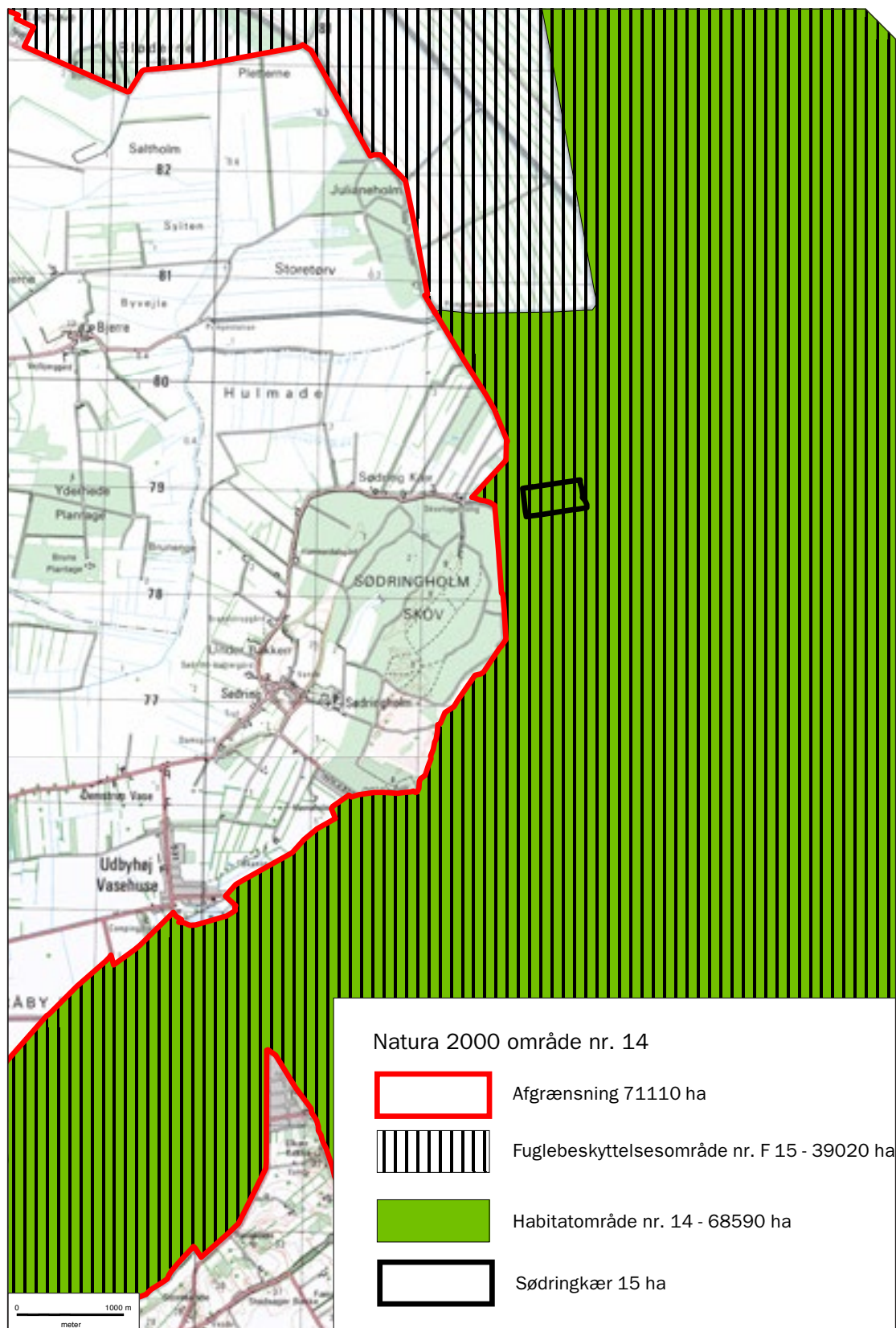
For så vidt angår de 16 fuglearter, der er udpegningsgrundlag for området, foreligger der ikke opgørelser over, hvilken præcis betydning Sødringkær Skydeterræn har. Selvstændigt spiller området formentlig en mindre rolle, men det skal særligt ses i sammenhæng med de omkringliggende naturarealer, herunder ikke mindst Kattegatkysten, hvor ikke mindst de store forekomster af trækkende vandfugle skal vurderes i forhold til terrænets forvaltning. Da der ikke skønnes at være forhold på terrænet, der er specifikke for de enkelte fuglearter, og da arterne i vid udstrækning er omfattet af de samme trusselsvurderinger og påkræver det indsatsprogram som naturtypen strandeng, der udgør en række af de pågældende fuglearters levested, ofres fuglene ikke yderligere opmærksomhed.

4.4.1.3. Tilstand

I Natura 2000-området er der foretaget kortlægning og tillige tilstandsvurdering af en række naturtyper. En del af naturtypearealerne er ikke tilstandsvurderet, og tilstandsklassen for disse er derfor ukendt. For strandeng

Nummer	Navn	Registrerede forekomster/areal (ha) på Sødringkær Skydeterræn
1330	Strandeng	1/13,9

Tabel 4-2. Naturtyper, der udgør udpegningsgrundlaget for Natura 2000-område nr. 14, og som er kortlagt på Sødringkær Skydeterræn. Data stammer fra Natura 2000-planen og tilhørende dokumentation, herunder basisanalysen.

Figur 4-2. Kortskitse over Natura 2000-område nr. 14 og det meget begrænsede overlap med Sødrikkær Skydeterræn.

er tilstanden i Natura 2000-området altovervejende god (II) eller moderat (III). Strandengen på Søndringkær Skydeterræn, som er den eneste habitatnaturtype på terrænet, følger dette mønster, idet tilstanden på størstedelen er god (artsindeks II, og strukturindeks III) og på et mindre areal (den kystnære del) er moderat (både arts- og strukturindeks III). Fordelingen fremgår af Figur 4-3. Den geografiske udbredelse ses af Figur 4-4.

4.4.1.4. Prognose

Der er følgende prognose for de udpegede naturtyper og arter, som forekommer på Søndringkær Skydeterræn.

Prognosen er gunstig for:

- Odder.

Prognosen er ugunstig for:

- Strandeng (1330) pga. tilgroning, afvanding, fragmentering, invasive arter samt direkte gødsning og randpåvirkning med gødning og pesticider.

Prognosen er ukendt for de følgende naturtyper og arter på grund af manglende eller mangelfuld kortlægning og tilstandsvurdering:

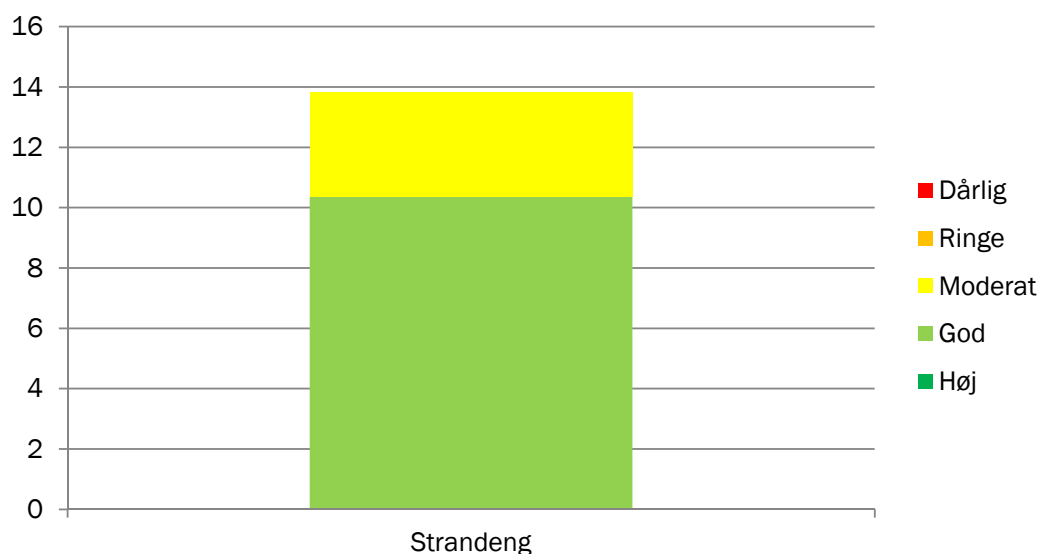
- Ingen på Søndringkær Skydeterræn.

4.4.1.5. Trusler

Truslerne for hele Natura 2000-området er detaljeret gennemgået i Natura 2000-planen. De vigtigste er næringsstofpåvirkning, arealreduktion og fragmentering, tilgroning samt unaturlig hydrologi. For Søndringkær Skydeterræns natur er den væsentligste trussel tilgroning med græs og høje urter. Opretholdelse af grøftning og deraf følgende unaturlige vandstandsforhold vurderes som en mulig trussel, idet det hæmmer en gunstig udvikling af strandengen. Endnu et trusselstema er invasive arter, herunder forskellige arter af nåletræer som kan spredes på arealet.

4.4.1.6. De vigtigste Natura 2000-temaer på Søndringkær Skydeterræn

I forhold til en indsats for at nå Natura 2000-målene på Søndringkær Skydeterræn er det vigtigste tema at opnå en plejeform, der sikrer strandengen i gunstig bevarelsesstatus. Dette vil samtidig styrke de udpegede arter, der naturligt er tilknyttet strandengen. Forvaltningen på Søndringkær Skydeterræn har kun begrænset betydning for de udpegede fuglearter, der udnytter strandbredsarealet og Kattegatkysten som raste- og fourageringsområde.

Figur 4-3. Tilstanden for strandeng på Søndringkær Skydeterræn baseret på tilstandsvurderingen i Natura 2000-planen. Tal angiver areal i ha.

4.4.2. Bilag IV-arter i Sødbringkær Skydeterræn

EU's habitatdirektiv foreskriver særlig beskyttelse af en række plante- og dyrearter (Artikel 12 og Bilag IV). Denne indsats skal ske generelt dvs. såvel indenfor som udenfor Natura 2000-områderne. Til gengæld er der ikke som for udpegningsgrundlaget for Natura 2000 krav om, at der skal ske en aktiv indsats, blot må aktiviteter ikke være i modstrid med målsætning om sikring af gunstig bevarelsesstatus for disse arter.

De danske Bilag IV-arter har vidt forskellig udbredelse. Kortlægning foregår løbende under Det Nationale program for Overvågning af Vandmiljøet og Naturen (Novana). Der foreligger desuden en række relevante publikationer, ligesom Forsvarets Bygnings- og Etablisementstjeneste har foretaget egne registreringer. Det

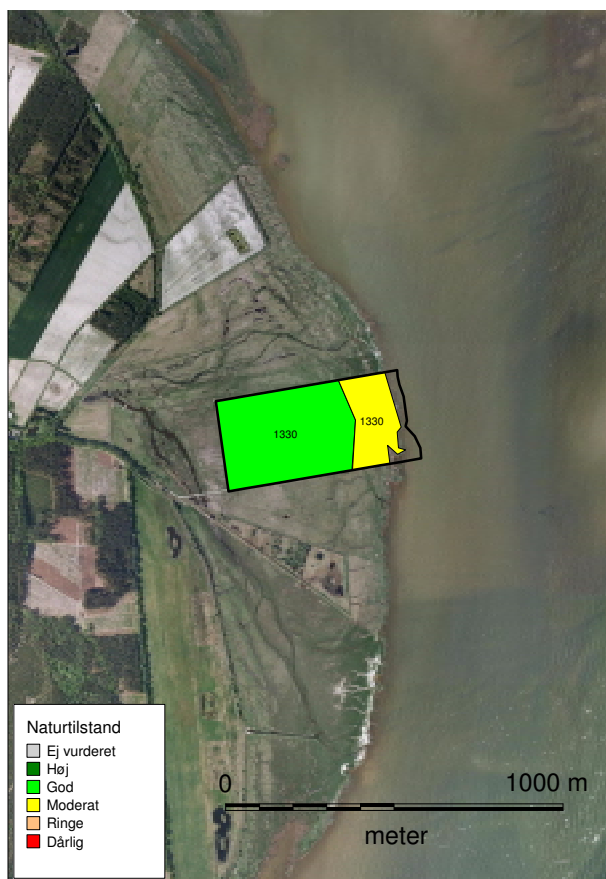
konkluderes, at Forsvaret har et særligt ansvar i forhold til odder (som ligeledes er udpegningsgrundlag flere steder), arter af flagermus, markfirben, arter af padder samt særligt hedetilknyttede insekter. Forvaltning af Bilag IV-arter er i vid udstrækning indarbejdet i de generelle retningslinjer, som Forsvaret arbejder efter.

Der er ikke for Sødbringkær Skydeterræn foretaget en detaljeret kortlægning af Bilag IV-arter, men Forsvaret vurderer, at der udover odder kan være forekomst af strandtudse. Til dette kommer, at strandengsarealet må formodes at være fødesøgningsområde for et par arter af flagermus. Der er ikke fund af insekter og planter, der sandsynliggør tilstedeværelsen af Bilag IV-arter af disse på Sødbringkær Skydeterræns arealer.

4.4.3. Øvrige arter

4.4.3.1. Invasive plantearter

Der er ikke konstateret problematisk forekomst af invasive plantearter på Sødbringkær Skydeterræn. Der er i 1989 etableret et levende hegn med sitka og bjergfyr, men dette er delvis gået ud og planlægges ryddet. Der er ikke konstateret spredning af nåletræer fra hegnen. Den relativt stærke havpåvirkning må formodes holde

Figur 4-4. Tilstandsklasser (gul = moderat, lysegrøn = god ("trafiklysvurdering")), for strandeng på Sødbringkær Skydeterræn (afgrænset af sort streg).

Ortofoto 2008. DDO®, Copyright COWI

Slåede og soleksponerede skrænter som fx på skydevolde kan være gode levesteder for krybdyr. Det formodes dog ikke, at der på Sødbringær Skydeterræn er forekomster af særligt beskyttede arter som fx markfirben. Blandt Bilag IV-arterne forekommer odder formentlig strejfende, og der er egnede biotoper for strandtudse.

en række invasive arter i skak. Rynket rose er ikke i området.

4.4.3.2. Invasive dyrearter

Der er heller ikke konstateret invasive dyrearter på terrænet, som dog må formodes at huse omstrejfende mink, der vil kunne være en trussel for jordrugende fugle.

4.5. Publikumshensyn

Sødbringær Skydeterræn kan anvendes af lokale og udefrakommende besøgende både i form af uorganiseret brug under de generelle regler for offentlig adgang og til mere organiserede aktiviteter.

4.5.1. Offentlig adgang

Grundreglen er som på Forsvarets øvrige terræner, at offentlighedens adgang skal tilgodeses, når hensynet til sikkerhed samt uddannelses- og øvelsesvirksomhed tillader det. Det betyder, at, når der ikke foregår militær aktivitet på arealerne, vil arealet være åbent for publikum efter de retningslinjer, der fremgår af drifts- og plejeplanen og ordensreglementet, der er placeret ved indfaldsveje til terrænet.

I forbindelse med drifts- og plejeplanen (Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen, Hjemmeværnskommandoen, 2005) besluttedes det at etablere en trampesti vest om terrænet. Dette skete på foranledning af lokale øn-

sker. Stien er dog ikke etableret eller vedligeholdt, og der synes ikke at være omfattende offentlig adgang til området. Der er eksempler på uautoriseret kørsel på terrænet.

4.5.2. Formidling

Oplysninger om hvornår og eventuelt hvilke dele af terrænet, der er lukket på grund af øvelsesaktivitet, vil som udgangspunkt fremgå af opstillede informationsposter. Informationsposterne opstilles ved indfaldsveje til øvelsespladsen og indeholder – foruden oplysninger om aktiviteterne karakter og varighed – oplysninger om reglerne for offentlighedens færdsel samt et oversigtskort over terrænet. Opmærksomheden henledes dog på at pludseligt opståede øvelsesbehov – og dermed ændringer i adgangsmulighederne - ikke vil fremgå af aktivitetsoversigten og Forsvaret anbefaler derfor, at publikum forudgående altid orienterer sig hos de lokale støtteelement. Skiltningen på terrænet opdateres i henhold til Forsvarets interne bestemmelser herom.

Det udtjente granhegn vest for terrænet ryddes som en del af planen.

5. ANALYSE

Dette afsnit indeholder en emneopdelt diskussion af, hvordan et indsatsprogrammet for Natura 2000-planperioden på en hensigtsmæssig og velafvejet måde kan tilgodese de opstillede målsætninger samt en prioritering af ressourcer i forhold til en indsats mod de trusler, der er identificeret for naturtyper og arter. Det indledes med en evaluering af betydningen af indsatsen under drifts- og plejeplanen. Det afsluttes med en vurdering af behovet for at foretage screening og evt. forundersøgelse af en række af de eksisterende aktiviteter, der kendetegner terrænet, i forhold til at sikre naturmålsætningerne for terrænet. Dette gøres primært på grundlag af de trusselstemaer, der er beskrevet i Natura 2000-planen. Afsnittet svarer til afvejningsafsnittet i de oprindelige drifts- og plejeplan.

5.1. Evaluering af gennemført og igangværende plejes betydning for Natura 2000

Opfyldelse af en række af de målsætninger, der opstilles i Natura 2000-planlægningen, er igangsat via den foreliggende drifts- og plejeplan. Planen er udmøntet igennem en række retningslinjer, der retter sig mod pleje af følgende lysåbne arealer, skovarealer og vådområder samt bekæmpelse af invasive arter. Planen omhandler desuden retningslinjer for offentlig adgang. Når det gælder Natura 2000-bindingerne, er det først og fremmest retningslinjerne for pleje af overdrevs- og hedeområder, der har betydning. Tabel 5-1 angiver den igangværende pleje på hele terrænet, hvor der for hver aktivitet gives en afvejning af betydningen af gennemførte eller igangværende aktiviteter for Natura 2000-målopfyldelsen samt betydningen for Bilag IV-arter.

Ud fra dette kan det konkluderes, at der med den foreliggende drifts- og plejeplan for perioden 2005-2016 er sikret en god basis, der i hovedtræk opfylder forpligtelserne i forhold til Natura 2000, men at aktiviteterne ikke er gennemført konsekvent.

5.2. Analyse af ny indsats

Der henvises her udpegningsgrundlaget og trusselvurderinger samt grupper af Bilag IV-arter. På basis heraf synes der at være følgende temaer, der påkræver en særlig analyse, når det gælder Sødringkær Skydeterræns bidrag til målopfyldelsen:

5.2.1. Tilgroning

Tilgroning med høje strandengsplanter og potentielt vedplanter m.v. er en trussel for både naturtype og

Nummer	Afd./Lt.	Beskrivelse
Årlig slåning af strandengsarealer	1 a	Er ikke gennemført konsekvent. Ville være af betydning for Natura 2000, idet plejen sikrer en lysåben tilstand af strandengen. Ligeledes af væsentlig betydning for Bilag IV-arter, fx padder.
Rydning af sitkahegn	1 c	Hegnet er ikke ryddet. Rydning ville være af en vis betydning i form af at sikre lysåbenhed og forebygge spredning af invasive arter.

Tabel 5-1. Planlagt og igangværende pleje jf. DPPL evalueret i forhold til Natura 2000-forpligtelserne og sikring af Bilag IV-arter.

levesteder for arter, der udgør udpegningsgrundlaget. Da brugerinteresserne i Natura 2000-området alene er skydningsorienteret, der som udgangspunkt fordrer et åben terræn, er der ikke modsætningsforhold imellem de naturbeskyttelsesmæssige og de militære interesser, når det gælder om en generel modvirkning af tilgroning. Den gældende drifts- og plejeplan indeholder dispositioner (slåning) til hindring af tilgroning, herunder såvel med høj græs- og urtevegetation som vedplanter. Men det må konstateres, at indsatsen ikke gennemføres konsekvent.

Dette peger i retning af en ændret praksis, hvor der i stedet for slåning indføres en effektiv sommerafgræsning med kreaturer, hvilket skal ske i samarbejde lokale dyreholdere, der igennem græsningsaftale sørger for alle praktiske forholdsregler i forbindelse med etablering af hegn, udbinding, tilsyn, vanding, pleje etc.

5.2.2. Hydrologi

En mulig trussel for hele økosystemet i området er uhensigtsmæssig hydrologi i form af opretholdt afvanding. Dette er håndteret i den foreliggende drifts- og plejeplan, hvor der efter ønske fra bidragsydere har været overvejelse om lukning af grøfter i området. Dette har dog i planprocessen været afvist under henvisning til risikoen for, at området bliver for vandlidende og dermed ikke kan anvendes i fuldt omfang til afvikling af skydninger. Til gengæld er det i forbindelse med planen besluttet ikke at fortsætte med oprensning af grøftesystemet i området, hvilket på sigt vil give en naturlig hydrologi. Det er underforstået, at grøfterne heller ikke i kommende planperiode vil blive vedligeholdt. Effekten af dette på færdelsesmulighederne imødegås ved løbende at vedligeholde det øst-vest gående spor i terræn.

5.2.3. Forstyrrelser

De arter, der udgør udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, og for hvilket Sødringkær Skydeterræn spiller en vis rolle (odder samt en lang række yngle- og trækfugle), er alle forstyrrelsesfølsomme. Forstyrrelser fra skydeaktiviteter er ikke anført som en trussel i Natura 2000-planen, og aktivitetsniveauet er generelt lavt og i de fleste år væsentlig under de tilladte maksimum

De tidligere grøfter anes i terrænet. De er under tilgroning og vil ikke blive vedligeholdt i fremtiden.

37 dage om året. Sporadiske forstyrrelser fra offentlig adgang og uautoriseret kørsel kan særligt i yngletiden, håndteres igennem vejledning og kanalisering. For den uautoriserede kørsel på arealet dog igennem opsætning af aflåst bom.

6. MODELLER

Dette afsnit giver en konkret beskrivelse af de typiske behandlingsmodeller, der planlægges for Sødringkær Skydeterræn med henblik på at tilgodese den konkrete målsætning, der er opstillet i planen. Modellerne giver baggrunden for de aktiviteter, der opstilles i næste afsnit, og kan anskues som en værktøjskasse. Rammerne og vilkårene for tiltagene er i en række tilfælde beskrevet i Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjenestes generelle retningslinjer for arealdrift og -pleje. Der henvises til disse.

Mange aktiviteter går igen fra areal til areal, og i øvrigt fra terræn til terræn. Derfor er det hensigtsmæssigt at samle de overordnede beskrivelser af identiske typer af aktiviteter, også kaldet "modeller". Samlet fungerer modellerne således som en værktøjskasse for beskrivelsen af de konkrete aktiviteter, der fremgår af det følgende afsnit og som henfører aktivitetstyperne til de enkelte delarealer. Her er det i nogle tilfælde tilstrækkeligt alene at henvise til en model, men i de fleste tilfælde suppleres med en yderligere beskrivelse af aktiviteten på den konkrete lokalitet. I en række tilfælde er tiltagene på det enkelte areal dog så individuelle, at det ikke er fundet hensigtsmæssigt at udarbejde en egentlig model. Her vil aktiviteten beskrives specifikt, i visse tilfælde med reference til en separat projektbeskrivelse.

Ud over de aktiviteter, der kan overføres til et delareal, findes der generelle regelsæt og tiltag, som skal efterleves og gennemføres i planperioden. Det gælder fx regler for jagt og fiskeri, for administrative forhold, såsom opdatering af kort- og informationsmaterialer og kortlægning af arealanvendelse. Heller ikke her er udarbejdet egentlige modeller. Forholdene er beskrevet under særlige overskrifter i aktivitetsafsnittet (kapitel 7).

Forsvaret har vedtaget en række generelle retningslinjer for arealdrift og -pleje formuleret som bestemmelser.

Materialet er retningsgivende for de opstillede formulerede aktivitetsmodeller, og en række af bestemmelsernes forskrifter er overført til modellerne og ligeledes til de generelle regelsæt, der er opstillet for Sødringkær Skydeterræn. For yderligere oplysninger henvises til de enkelte bestemmelser (FBE, 2011a-g). Alle bestemmelser er at finde på www.Forsvaret.dk/fbe

6.1. Lysåben natur

På tværs af de enkelte bestemmelser gælder grundregler for anvendelse af kemiske bekæmpelsesmidler samt gødning. Generelt må ikke anvendes kemiske bekæmpelsesmidler til bekæmpelse af eksempelvis insekter og gnavere samt ukrudtsmidler. Dog undtages målrettet og planlagt bekæmpelse af kæmpe-bjørneklo. Brug af gødning holdes på et absolut minimum.

En række aktiviteter kan kræve myndighedstilladelse forud for gennemførelse. Hovedreglen er, at ethvert tiltag, der ikke regelmæssigt og igennem en årrække lovligt har været gennemført på et areal, kræver enten anmeldelse til eller tilladelse hos myndighederne. Emnet er uddybet under beskrivelsen af de enkelte aktivitetsmodeller. For arealer, hvor der er indgået særlige driftsaftaler (MVJ mv.) eller modtages tilskud (enkeltbetaling mv.) gælder særlige regler.

6.1.1. Rydning

Rydning kan iværksættes på alle lysåbne naturtyper, der er tilgroet eller er under tilgroning med træagtig opvækst > 10 cm i diameter. Særligt heder, græsland og moser og mange landskabselementer fx fortidsminder plejes ved rydning. Fældning af plantede skovbevoksninger med efterfølgende konvertering til lysåbne naturtyper betragtes i denne forbindelse også som rydning.

Rydningens gennemførelse afhænger af tilgroningens karakter. Hvor tilgroningen er massiv, vil der være behov for en relativt omfattende førstegangsspleje, der kan muliggøre efterfølgende løbende vedligeholdelse ved eksempelvis slåning, afgræsning og –brænding. Tiltagene kan udføres

såvel motormanuelt som maskinelt afhængig af situationen. Rydningen kan gennemføres som en total rydning, hvor i princippet al opvækst nedskæres og fjernes. Af hensyn til blandt andet militæranvendelse, landskabsæstetik samt større pattedyr og fugle kan rydningen undertiden gennemføres som en delvis rydning, hvor der efterlades enkelte eller grupper af træer og buske. Rydningens ønskede karakter indgår for de enkelte rydningsprojekter i aktivitetsbeskrivelserne. På beskyttede naturarealer skal det nedskårne materiale fjernes fra arealerne.

For at imødegå beskadigelser af dyrenes yngle- og rasteområder må en række skovaktiviteter, herunder rydning, ikke finde sted i perioden 15. april-15. juli. Kun i tilfælde,

Afgræsning, som det ses i baggrunden, kan sikre strandengens lysåbne tilstand med kort græsvegetation.

hvor aktiviteterne er nødvendige af hensyn til militære behov, kan dette fraviges.

6.1.2. Græsning

Ved et passende græsningstryk kan græsning modvirke tilgroning med høj urte- og græsvegetation samt træer og buske. I modsætning til rydning kan afgræsning dårligt genskabe stærkt tilgroede lysåbne naturtyper, men først og fremmest bidrage til at vedligeholde eksisterende lysåbne arealer.

I forhold til den militære arealudnyttelse kan græsning være problematisk, særligt i skydeområder, hvor græsningsdyr kan blive ramt og hvor tilsyn ikke er muligt i perioder med vedvarende skydeaktiviteter. Der er dog gode eksempler på, at græsning kan forenes med skydeaktiviteter. Hvor disse er særligt omfattende, kan græsning evt. kun lade sig gøre i skydefri perioder af en vis varighed, fx i sommerferien.

Græsning foretages i så store områder, at indhegning, udsætning og pasning af dyr er lønsom. Inden for større hegnede arealer foretages den om muligt i rotation i delhegn, så der opstår flere græsningsstadier. Intensiv græsning i en kort periode har stor værdi og er en god plejemetode selv, hvor den af hensyn til skydeaktiviteter kun kan finde sted i en kortere periode fx juli. Art og race udvælges efter lokale muligheder, egnethed m.v. i forhold til vegetationstype, jordbund, hydrologiske forhold m.v. Hegning, normering af belægning, vanding, læ og andre dyreværnsmæssige forholdsregler skal tilgodeses igennem forpagtningsaftale.

Afhængig af græsningstrykket kan græsning opfattes som enten vedligeholdende pleje af hidtidig tilstand eller en reel ændring af naturtilstanden. Påbegyndelse af afgræsning kan på den baggrund være dispensationskrævende i forhold til naturbeskyttelsesloven. Skovloven muliggør under visse forhold græsning på skovbevoksede og ubevoksede fredskovspligtige arealer.

6.2. Publikumshensyn

Forsvarets arealer vil normalt være åbent for publikum efter de retningslinjer, der fremgår af drifts- og pleje-

planen og ordensreglementet, der er placeret ved indfaldsveje til arealet, når der ikke foregår militær aktivitet på arealerne (typisk weekender, aftner og lignende). Visse skydeområder, flyvestationer, depot- og tankområder, tekniske installationer mv. kan være permanent afspærret for publikum af hensyn til sikkerhed i form af eksempelvis fare for udetoneret, sprængfarlig ammunition i området. For at udvikle mulighederne for den offentlige rekreative brug af arealerne arbejder Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste målrettet på at etablere og vedligeholde samarbejder med relevante interesseorganisationer.

De arealer, der ikke permanent er afspærrede, vil være åbne for publikums færdsel til fods over hele arealet, når dette ikke anvendes til uddannelses- og øvelsesformål. På arealer, der er åbne for offentligheden, vil det som udgangspunkt også være muligt at cykle eller ride. Ordensreglementerne vil indeholde beskrivelser af, hvorledes cyklister og ryttere kan anvende arealerne. Der kan udlægges særlige ridestier.

Gennemførelse af organiserede aktiviteter kræver forudgående tilladelse fra Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste. I vurderingen af, om et arrangement kan gennemføres, lader Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste indgå lokale hensyn til naboer, naturbeskyttelse mv. For særlige aktiviteter kan Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste af praktiske hensyn udarbejde en kvote for, hvor mange arrangementer der årligt kan gennemføres.

På de arealer, der er omfattet af en drifts- og plejeplan, og hvortil offentligheden har adgang, skal der gennemføres formidling af natur-, kultur- og friluftsinteresser målrettet mod det omkringliggende samfund. Formidlingen skal ske i samarbejde med lokale offentlige og private aktører.

Drifts- og plejeplanerne er centrale redskaber i formidlingen, og disse skal derfor fremstå informative og være let tilgængelige. Drifts- og plejeplaner og tilhørende formidling udgives i et godkendt layout. I forbindelse med udarbejdelse og revision af drifts- og plejeplaner udgives

en vandretursfolder, der skal være tilgængelig på såvel papirform som i en elektronisk udgave på Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste hjemmeside. Ved indfaldsveje og stier til terrænet opsættes informations-

standere, hvor blandt andet vandretursfoldere samt yderligere information er tilgængelig. På arealer, der helt eller i store dele er permanent lukket for offentlighedens adgang, gennemføres guidede ture.

Der er offentlig adgang til Sødbringær Skydeterræn, når der ikke er skydning.

7. AKTIVITETER

Afsnittet anviser på grundlag af målsætning, status og analyse den praktiske konkrete realisering af indsatsprogrammet på det enkelte delareal. Dette sker som en udmøntning af de modeller, der er oplistet i kapitel 6, hvor den enkelte aktivitet beskrives yderligere. Hertil kommer aktiviteter, som ikke er omfattet af en model og som derfor beskrives mere grundlæggende, evt. med henvisning til særskilt projektformuleringer. Afsnittet kan omsættes direkte i jobbeskrivelser.

I det følgende oplistes aktiviteter for Sødringkær Skydeterræn i planperioden 2011-2019. Der henvises til aktivitetskortet, hvor arealerne er indtegnet og Id kan findes.

7.1. Rydning

Rydning foregår efter model 6.1.1.

Målsætning	Id	Afd.	Areal (ha)	Gennemføres	Bemærkninger
Natur	1-2	1	0,4	Senest 2013	Træer (gran og fyr) nedskæres. Materialet fjernes fra terrænet. Kurante stykker kan sankes som brænde. Arealet indgår efterfølgende i afgræsning.

7.2. Afgræsning

Gennemføres efter model 6.1.2.

Målsætning	Id	Afd.	Areal (ha)	Gennemføres	Bemærkninger
Natur	1-1	1-2	13,9	Løbende	Græsning iværksættes igennem aftale med lokal dyreholder. Kreaturhegn etableres, hvor eksisterende hegn ikke er tilstrækkelig.

7.3. Publikumshensyn

Gennemføres efter model 6.2.

Målsætning	Id	Gennemføres	Bemærkninger
Publikum	Ej på kort	Senest 2013	Der udarbejdes ny publikumsfolder.
Publikum	Ej på kort	Senest 2013	Der opsættes informationstavler med bl.a. ordensreglement. Tavler vedligeholdes.
Publikum	Ej på kort	Senest 2013	Der opsættes aflåsbare bom ved indkørslen til terrænet.

7.4. Militær adgang

Gennemføres efter model 6.2.

Målsætning	Id	Afd.	Gennemføres	Bemærkninger
Militær	1-3	1	Løbende	Spor fra skydehus til skiveområde vedligeholdes efter behov ved ilægning af stabilgrus el.

7.5. Monitorering

Planlægningen følges løbende af monitorering på mange forskellige måder, herunder ikke mindst den officielle overvågning igennem NOVANA etc. Resultatet af indsatsen i forhold til Natura 2000-målsætningerne vil indgå i den samlede statslige vurdering, der sker ved første Natura 2000-planperiodes udløb i form af en ny basisanalyse. Forsvaret vil bidrage til dataindsamling igennem tæt samarbejde med universiteter, myndigheder, organisationer og ved egne undersøgelser.

8. REFERENCER

Baagøe, H.J. & Jensen, T.S. (2007): Dansk Pattedyratlas. Gyldendal.

FBE (2010): Kreaturafgræsning på strandenge, Hevring Skydeterræn 2010. Pilotprojekt. Tilgængelig på www.forsvaret.dk/FBE.

FBE (2011a): Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste bestemmelse for drifts- og plejeplaner. Bilag 5 til FBEBST 610-6. 7 s. Tilgængelig på www.forsvaret.dk/FBE.

FBE (2011b): Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste bestemmelse for drift og pleje af skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Underbilag 1 til Bilag 5 til FBEBST 610-6. 11 s. Tilgængelig på www.forsvaret.dk/FBE.

FBE (2011c): Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste bestemmelse for drift og pleje af lysåbne natur- og landbrugsarealer samt bevoksede ikke-fredskovspligtige arealer. Underbilag 2 til Bilag 5 til FBEBST 610-6. 10 s. Tilgængelig på www.forsvaret.dk/FBE.

FBE (2011d): Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste bestemmelse for bevarelse og pleje af fortidsminder og andre kulturspor. Underbilag 3 til Bilag 5 til FBEBST 610-6. 4 s. Tilgængelig på www.forsvaret.dk/FBE.

FBE (2011e): Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste bestemmelse for forebyggelse og bekæmpelse af invasive plante- og dyrearter. Underbilag 4 til Bilag 5 til FBEBST 610-6. 3 s. Tilgængelig på www.forsvaret.dk/FBE.

FBE (2011f): Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste bestemmelse for vildtpleje, jagt, regulering og fiskeri. Underbilag 5 til Bilag 5 til FBEBST 610-6. 9 s. Tilgængelig på www.forsvaret.dk/FBE.

FBE (2011g): Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste bestemmelse for offentlighedens rekreative anvendelse af Forsvarsministeriets arealer. Underbilag 6 til Bilag 5 til FBEBST 610-6. 3 s. Tilgængelig på www.forsvaret.dk/FBE.

Hjemmeværnskommandoen (2009): Strateginotat vedr. Forsvarets anvendelse og udvikling af Sødringkær Skydeterren (Randers).

Miljøministeriet (2009): Miljøcenter Aarhus. Basisanalyse og tillæg.

Miljøministeriet, Naturstyrelsen (2011): Natura 2000-plan 2010-2015. nr. 14. Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord.

Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen og Hjemmeværnskommandoen (2005): Sødringkær Skydeterræn. Drifts- og plejeplan 2005-2019.

Søgaard, B. & Asferg, T. (red) (2007): Håndbog om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV. Faglig rapport fra DMU nr. 635.

Århus Amt, Natur og Miljø, og Miljøministeriet, Miljøcenter Århus (2007): Natura 2000-Basisanalyse.

9. BILAG

9.1. Retningslinjer for forsvarets anvendelse af skyde- og øvelseselementer i relation til Naturbeskyttelseslovens §§ 3-4 (retningslinjerne er fastlagt af Naturstyrelsen i 1990'erne).

Store dele af militærets skyde- og øvelseselementer er tidligere landbrugsarealer. Ved overgangen til militære øvelsesområder ekstensiveres landbrugsdriften enten kraftigt eller ophører helt, hvilket ofte muliggør forskellige beskyttede naturtypers opståen. Imidlertid hindrer dette ikke fortsat gennemførelse af de militære aktiviteter, som er områdernes hovedformål.

Som efter de hidtil gældende regler er naturbeskyttelseslovens §§ 3-4 nemlig ikke til hinder for en fortsættelse af de beskyttede arealers hidtidige benyttelse. Dette gælder også militærets hidtidige benyttelse af arealer og anlæg m.v.

Såfremt Forsvaret eller hjemmehæren ejer, erhverver eller lejer arealer, som ikke hidtil har været anvendt til øvelsesformål, vil en overgang til øvelsesformål, der medfører ændringer i tilstanden derimod kræve tilladelse.

En væsentlig intensivering af en hidtil militær benyttelse vil ligeledes kræve tilladelse fra den pågældende amtskommune, jfr. lovens §§ 3-4 og § 65, stk. 3.

Militære aktiviteter

I tilfælde hvor et større areal anvendes til øvelsesformål (fx Oksbøl skydeterræn) vil forskellige dele af området kunne have forskellig benyttelsesintensitet. Vurderingen af om en aktivitet kræver tilladelse efter lovens §§ 3-4 bør derfor ske på grundlag af intensiteten af det pågældende "delområdes" hidtidige anvendelse. Indenfor hvert "delområde" vil den hidtidige anvendelsesgrad kunne fortsætte.

Fx vil "delområder", hvor kørsel og lejlighedsvis bortslidning af vegetationen samt dozing, gravning og indgreb i vandløb har fundet sted, fortsat kunne benyttes på denne måde. Dette omfatter også flytning af de enkelte aktiviteter indenfor delområdet, fx flytning af spor efter bæltekøretøjer. Variationer i aktiviteten, fx ændringer af koncentrationen af bæltepor indenfor de mest benyttede arealer, må anses som i overensstemmelse med hidtidig benyttelse, i hvert fald inden for ret vide rammer.

Derimod vil et sammenhængende areal, der fx ikke hidtil har været anvendt til kørsel med bæltekøretøjer eller lejlighedsvis indgreb i vandløb, ikke uden tilladelse kunne anvendes på denne måde.

Opførelse af permanente anlæg kræver som udgangspunkt tilladelse, fx bygninger, skydevolde og skydebaner. Mindre enkeltstående indretninger (fx "kulisser") af træ eller tilsvarende materiale, som let kan fjernes, kan dog etableres uden tilladelse.

Foranstaltninger som bevirker, at et areal varigt glider ud af den pågældende naturtype-definition kræver tilladelse. Dette gælder fx tilplantning af heder eller dræning af vådområder.

Ikke militære aktiviteter

For ikke militære aktiviteter på øvelsesområder gælder de samme regler som for civile aktiviteter uden for øvelseselementet. Dette indebærer bl.a. at anlæg af vildtagre på beskyttede naturtyper inden for øvelseselementet kræver tilladelse efter naturbeskyttelsesloven.

Tvivlstilfælde

I tilfælde hvor militæret er i tvivl, om der kræves tilladelse til en aktivitet eller et anlæg, vil forespørgselsord-

ningen i naturtypebekendtgørelsens § 8 kunne anvendes. Det vil sige, at militæret kan rette henvendelse til amtet, som inden 4 uger skal besvare forespørgslen. Der henvises i denne.

9.2. Gennemgang af udpegningsgrundlag

Sødringkær Skydeterræn indgår i Natura 2000-område nr. 14 Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord (Habitatområde nr. 14, Fuglebeskyttelsesområde nr. 15), der som udpegningsgrundlag har 33 naturtyper, 16 fuglearter,

2 pattedyrarter, 3 fiskearter og 1 planteart. Heraf har Sødringkær Skydeterræn betydning for én naturtype (strandeng) og én art (odder) samt en række arter af trækkende fugle. Udpegningsgrundlaget for den del, der har relevans gennemgås i de følgende skemaer, hvor der lægges vægt på udbredelsen, herunder forekomsten på terrænet, prognose, mål og retningslinjer. De opstillede trusselstemaer gennemgås med fokus på de mulige virkemidler, der opstilles i Natura 2000-planen samt aktiviteter, hvor Sødringkær Skydeterræn kan bidrage til at imødegå truslerne.

9.2.1. Naturtyper

1339 Strandeng		
Udbredelse (antal forekomster og størrelse) på Sødringkær Skydeterræn: 1/13,4 ha	Prognose: Ugunstig	Mål og retningslinjer: Bevaring og genopretning af gunstig status
Trussel:	Arealreduktion og fragmentering	Inddigning, arealreduktion og fragmentering, invasive arter, tilgroning, uhensigtsmæssig hydrologi, næringsbelastning fra dyrkede arealer
Muligt virkemiddel (jf. plan):	Administrative retningslinjer	Naturpleje, randzoner m.v.
Aktiviteter:	Håndhævelse af bestemmelser	Rydning og afgræsning.

9.2.2. Arter

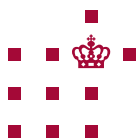
1355 Odder		
Bestand, levested (antal og størrelse) på Sødringkær Skydeterræn: Forekommer formentligt strejfende	Prognose i N14: Vurderet gunstig	Mål og retningslinjer: bevaring af gunstig status
Trussel:	Trafik og vejanlæg	
Muligt virkemiddel (jf. plan):	Faunapassager	
Aktiviteter:	Ingen relevante på Sødringkær Skydeterræn	

Bilag 9.2 Ekstern høring

Der er tradition for, at forslag til drifts- og plejeplaner samt tillæg hertil efter den interne bearbejdning forelægges til ekstern høring blandt myndigheder, organisationer og øvrige interesserede. Denne proces blev for forslaget til tillæg til drifts- og plejeplan for Sødringkær Skydeterræn igangsat jf. høringsskrivelse af 5. januar 2012. Høringsfristen fastsattes til 6. februar 2012. Materialet har i perioden været tilgængelig på Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjenestes høringsportal.

Høringen er forelagt for: Naturstyrelsen, Randers kommune, Danmarks Naturfredningsforening, Verdensnaturfonden, Dansk Ornitologisk Forening, Danmarks Jægerforbund, Friluftsrådet, Verdens Skove og Entomologisk Fagudvalg.

Ved høringens udløb er ikke indkommet svar.

FORSVARETS BYGNINGS- OG ETABLISSEMENTSTJENESTE

Forsvar for naturen

Forsvarets skyde- og øvelsesterræner anvendes til militær uddannelse, men samtidig udgør arealerne nogle af de største og bedst bevarede naturområder i Danmark.

Sammenlagt forvalter Forsvaret 33.000 ha enestående natur, hvor den militære benyttelse går hånd i hånd med værdifulde danske naturtyper og arters beskyttelse. Mange militære arealer er i perioder åbne for publikum, så også offentligheden kan besøge og opleve de unikke naturarealer.

I samarbejde med Miljøministeriet har Forsvaret udviklet et særligt koncept for udarbejdelse af drifts- og plejeplaner for terrænerne. Igennem planerne sikrer Forsvaret en passende afvejning mellem militære uddannelsesmæssige behov, naturbeskyttelse og offentlighedens adgang. Information om Forsvarets naturforvaltning kan findes på www.forsvaret.dk.

